

סיפור שלא יאומן: "דין תורה" באושביז'

מאת: יהושע אייבישי

ראשת מהונגריה, שעבודר באחת ה-"קומאנדוות" הקשות ביותר של שחיטת אבניהם ועליכם ברור לי שהוא לא יחויק שם מעמד יותר. מאשר עד יום יומיים, לבשתי עוז ואמרתי לה. "קאוּפַּה": אולי צוית ותמנת למשירה זו אף ורק בכדי שתוכל לעזרך לך ? ולא נפש אחת תוכל להצליח, אלא שלוש נפשות, גם את חמי שני בניו הצעריים הללוים בו, אהה עשר להצלח ? וכן רב תיסס. "קאוּפַּה", התכנס בתוכו ושתק, לבסוף אמר: "טוב, אני מוכן להסתכן".

במהלך אני אנכש לעבדך את הרוב אל ה-"קומאנדו".

שלוי, "קומאנדו הגדסה". עבדו כמה ימים והרב מוויטזקה התאושש, ממש נתוני לראותו את הרוב ואת אשתו כשהוא מתחזק ומבריא. מאן תחילת לעבדו ב-"קומאנדו הגדסה" כאלו גולד מחדש, מראהו החיצוני השתנה, היה עוד על שתי גולדי לו שדריך. ולא זו בלבד, גם שני בניו הצעריים, אף הם התאוששו והבריאו הדוחות למאכרי-האובל, אשר אביהם הבהיר והבליח להבריח עבורים מטבחו המיחוד של אנשי ס"ס, כי אם אגשי. "קומאנדו הגדסה" זכו לקבל מנות.

מיון וגם מוקם חם מטבח הס"ס.

היה לי ספיק רבי לשאולו על מודיעי הרוב ועל שני בניו, צויתי והייתי שליה לדבר ממצאות.

וז, צויתי והייתי שליה לדבר ממצאות. ערבי אחד בחורי מעדותה, עייף, תושׁוֹת והונת, עבר אוחד בלאו מטבחו. "קאוּפַּה" וצוץ מושר לי אחד מאנשי הנירוי שלנו: "ה-קאוּפַּה" של הפטע, התפרץ ה-"קאוּפַּה" והוא כליכלו סופר ווצף אף פעם לא ראייתו אוילו מדורש כל כך רוגש כולה. בהתחלה, פטוט לא ראייתו לסתור דבריו, לא דעתינו מה הוא בעזם רוזה מני, עד שלבסוף הבנתי את עניינו. בקייזר: "וואו רוזה ברז'ינורה, הוא חובי לדין תורה את הרוב ראתה ?".

"למה ? על מה אתה דובר ? — שאלתי את ה-"קאוּפַּה" בתודה.

"למה, ועל מה ? — השיב לי ה-"קאוּפַּה" — ובכן, אני לך חתוי על עצמי סיכון נורא, כאשר העברתי את הרוב ראתה, מ-"קומאנדו-אונגנוי" ל-"קומאנדו" של ובלטט הסתוכנתי בסוכה לכלי גודלה ? כדי שיחיה לי פחהויה, בעלמא דקשות !" ומי כמונו —

הסוף ה-"קאוּפַּה" וזה עוזר לעצמו — יודע של רגע

ורגע גורו עשיים להיעז לשלומיהמת — מהר פאוד.

ובכן רצית שאמול לעמוד בפנוי ביתידין של מעלה ולומר: — הצלת נפש מישראל ! הצלתי رب וגודל בתורה ! עשית מה שעשית, הסתוכנתי הסוכנות בכל הסכנות

כדי להציגו ישאר בחיט ?

"אילו הרוב היה מה הוא עשה ? — טען ואמר ה-"קאוּפַּה" — מאן שנטקל ב-"קומאנדו הגדסה" — הפסיק לגומי לאכול מן המפרק המזין, שמקלים אותו במטבח ח"ס. הוא מסרב לאכול מפני שהוא מרק של טריות. — והוא בשום אופן אינו רוזה פרוסתית לחם יבשה. — ואם לא יאכל טרפ' הוא ימות מהר, לאכלו טרפ'. ובשלב מה הנני מסתנן סיכון רב לכלי ? ובכן, רק מה רציתו יאכל ?"

לקחתו "אסיר" פשוט ואישורי אותו בתורו "הגדסה".

בכל אופן לא עשית זאת כדי שהוא יגוע מרעב וימות. לא בשבי זה אני מסתנן, שלא יצא כלום מכל המאמץ הזה ?"

"לאור כל זה — סיכם ה-"קאוּפַּה" — הגעתי לידי החלטה סופית, שאם הרוב לא יעמודarti לדריך תורה, כי אז מחר בבוקר אני מוחזר ל-"קומאנדו האנגן" שלמה מבנה הוא בא".

ניסיתי, השטדלתי לשכנע את ה-"קאוּפַּה" בחוסר ההגנון של דרישתו לדין תורה, כאן בニアצ'למוות

מחנה אושביז'ה הוא מנהיג השיטה. הרוב התמיט מוויטזקה האמן — כמו לביט מגורי הונגריה — כי נשוחחים וילדיהם, אשר הופרדו מכם בעת ה-"סלקציה" נמצאים במעין "מחנה הבראה", שם ניתן להם ליתנות מתנות טובים בהתאם לתפקידם הייצור של בנייניהם מפניות הנבראים כי הם נתנו אימון באוטם הספריות הצבאיים. כי "גזרות הייצור" נשומות בקריטיות מיהודה. ובהתאם לכך מעיניהם הגרים לקרים בפתחו ושתק, לבסוף אמר: "נקודות של חיים".

נסיתי לשכנע את הרוב — מספר ואומר הרוב הארגנטין — כי אלה דבריה באשר וכובע, תעטולו גרמנים ותו לא. ניסיתי להסביר לו את מלוא האמת האכזרית. אמרתי לו כי מושב יונגו בזרה סוכנות בALTHOR, כי קצב העבודה של יהודי הונגריה במACHINE, רך אוחביז'ה היה "קצב רצוני" מושב ושמור על בריאותו ועל שריריו גונז'ול כוחותיו. ואילו זכה ונישאר בחיים. אלים כמו הרבה מבן יהודים מהונגריה לא נתן כל איפון ברכבי. אדרבה, הוא עוד התריחם אליו אילו ספרתי לו דברי טוטוים.

זה לקח להם די הרבה זמן, עד שנפכו עיניהם על כל הנעשה מסביבם. ובגיטרים הילך הרוב מוויז' טיצקא מחדיו אל דחי. לא היה מטוגן לעמוד בתנאים המחייבים ששררו באושביז'ה.

ערבי אחד ניגש אליו הרוב מוויטזקה — כשחואן כלו מצוק, רגלו נפוחות וככלבו צבע ובורוד — והוא מודה וחותם לי באוני : — הוא מרים

שכחותו הולכים וככליו זיהוק מעמד בראונינג — פה באושביז'ה. ואילו מוסס הוא ומתחנן בפני —

אוכל לעזרו לו במשחה, ליעץ לו כיצד להונגה —

פה באושביז'ה. ואילו מסתס הוא ומתחנן בפני —

המציאות באושביז'ה —

"לעוזר לו ?" — מהיר הרוב הארגנטין בעגימותה בשעה שנזכר הוא בסיפור מדרשים זה — בפה

כבר יכולתי לעוזר לו ? הילא בקשוי גורתי את

שתי רגלי הנפוחות, ורק במאזן רב הצלחתי לטפס ערב-ערבע על דרכש, ואכן נכנס לי במוחו איך

רעיון נוען. כי ערב אחד בשכני על דרשי-הופיע אצלנו ה-"קאוּפַּה" של "קומאנדו הגדסה".

זה בחור מלינגןץ', שהיה פעם תלמידי-ישיבת ה"קאוּפַּה" הוה היה נוגב להציג עתים לרקוברטה לבוק

שלונו. הוה הבא תמייד משווה לרבוברטה, ש'

כאלו זמנו לי את מהשכחנו נון השם ? — אולי

הוא יסכים לעוזר ? אולי ?"

"קומאנדו הגדסה", היהת אתה המחלקות הטובות ביותר באושביז'ה. עברו בת בסך הכל שמונה-עשרה

יהודים. הם הגיעו עבוזות מיהודה עבר אנשי הס"ס מפקחי המנהה באושביז'ה. אך אלה שעבדו

בתוכה היו רק אנשים בעלי אנטיגונזיה רבת וידוע טכנינה-נדס. אוכל היה ל"קומאנדו" זה בטפען.

ובכן — נציגי ה-"קאוּפַּה" העריוון הדרטני: למה שלא אנפה לשדר את ה-"קאוּפַּה" הוה ? למה שלא אדרבא על לבו בענין הרוב מוויטזקה ? ואילו, בראות

ה' גם אצלית המשימה זו ?

רמותי לו ל-"קאוּפַּה" שיש לי ענן אילו והוא התקרב

אל דרכיו, נטהו מפנני את ידי האסירים ה-

מנגנים וההדרים שהו ניגוד לטרוטוטים הבלתיים שאנו האסירים הפשוטים לבשנו ובכלל

מתחנן פניתי אליו ושאלתי — למדת פעם כי "

קונה עילמו בשעה אתה ?"

ספרתי לו על מזבvu החמור והנושע של הרוב

ומונ רצתי להתוודע אל האיש המופלא הזה, אלא שחדרב לא נסתיע לי, וכעת, עם התוכני הונגריא לארון אטור אספה-תיעודית על מקדשיהם במחנה-ההשמדה, החלטי לראיין אותו, את הרוב יחשוך משה אהרוןsson, הרוב מסאנקו, מניצולי השואה וכעת חבר עד הארבעים בפתחת-התקות.

והנה אני יושב מולו ומקשיב בענין לדבריו. מה היה משקלה של עשיית מצוחה במחנות-ההשמדה ? אתה שאלות אותי ? — אמר לי הרוב אהרוןsson ברכיז'רב, כשkept עמוק מתמקד במצחו הלמדני.

ובאמת קשה מאד להשיב על השאלה —

— הבה ואספר. אך ספר, ספר מואוד מעין, שכרגע אני נזכר בו לכל פרטיה. ובאמת, אתה נוכח בכרך לדעת שהרוב אהרוןsson אמרנס "זוכר" את הספרו, מה בשם זוכר ? — אולי הדבר קרה מהרחש רך אוחטול. עד לפרסטרטס הוא זוכר את הפרש ועובד עלייה בפונעל, ח"י, אותה שנות תש"ג. וכי נמנית כבר על ה-"ותמיים" במחנה-בונא-אושביז'ן.

וכאן צידן מוקדם להבחן בזרה נוכנה בין "אושביז'ן" סתם ולבין "בונא-אושביז'ן". ההבדל הוא, שבתחום גוונתם הווה — ח"ו, ממש — אושביז'ן מודדים, כי אל מול המשרות והתקנים של תאי הנגוטים להשבה המונית של רבבות בני-אדם בימיהם אחת — התקימנו במסגרת מהנה עצם-המידים והסדרות-ענין, אשר כמה מפעלי-תשעה מן החשובים בוגרנגי הולמו והופעלו שם, בפרט להנצל באופן מארון את כוחם האודם של כוחם גודן-ו-זען.

לשם נצול זה ונערךathan סלקציית" במחדרות הנציגות. מכאן כל אלה שהובאו במשלחיה היחסול הילדיים והלק הרכיע של תלמידים, שכל "החלשים" ישר להכברים טוביים — אולי הגדירים העזירים וכן כל אלה המסוגלים לעבדו, הוכנסו בצריכים שסודרו בחלק אחר של אושביז'ן, שקרואו "בונא".

לאחר הדבר עניינו זה כהן כהונן בפתחת-התקות רשותי מופיע של הרוב אהרוןsson בפתחת-התקות והנה באותו וודש יצא הקול במחנה :

— הגיעו "מאדריארים" !

לא עידתי מה זה "מאדריארים", נציגי עמיים רבים, הגיעו לאושביז'ן. ובכן, היע עד איזה טראנספורט של עיבודם כפיה שקוראים להם "מאדריארים". אולם של הרוב מאנוגיב והותנו של הרוב מדווארט, נזהה, יוציא הונגריה — אתיינו ושבנו יוניבן כהונן כהונן אשר

הוילם והודים הדרדים לדבר ה"הילם" בפה-התקות

ההדר שאליפין ביותר את היהודי הונגריה, היהת התמימות והפשטות שבתempt. ואילו, התמימות שלם דזוקא רותה טביעה, אלם אני שהסקתי כבר

במשך חמיש שנות המלחמה לעבור את "שבעת מדורי היגיינה", נראה היהת התמימות שלם

— משונה.

ובכן הכרתי איז אושביז'ן אסיר אחד. מיד עם גורש לאושביז'ן, ידע עמי שהונגריא היהת רותה טביעה, אלם אני שהסקתי כבר

הספרא והוילם והספרא ושם משפחתו היה רותה ואיטה (הספרא)

ההדר שאליפין ושם משפחתו היה רותה ואיטה (הספרא).

לעתים קרובות שוחתי עם הרוב בעניני הלהב

ובליך-התקות. התרשם מהרוב מונדול בקיוטו ודבוקתו

בדיעוד ההוראה. אך בדבר אחד לא יכולתי להזען

בדעתו, ולשכנע אותו במצוות הנוראה הזאת כי

Chassidische Legende

Deutsch von Arno Adel
Mit 7 Holzschnitten von
Josef Budko

זהו — אמרתי לו — בוגרנותה של אושבץ? ובכלל, אולי בכל זאת תותר על דרישך, להזכירך רב וגדולי בתורה שישראל טריטות: כל שידורי וכל כוחהשכנו שליל לא היוו את ה-קאפו"ן מדרישתו האחת — דין תורה! ואם לאו — מחר יתעורר הרוב ל-קומאנדו-האבן".

הרב אהרוןסון, שתרגש בעצמו משמעלה הוא מזכרנו את הסיפור המודים מסכם את דבריו: לשארתי שאן מנוס מכך, ואינרבריה אחרות, ובידיעי כי הוא עולץ חס ושלום לקיטים את איזמו ולהחויר את הרב הראש אל ה-קומאנדו"ן נאלצתי להסכים לו ולזמן את שניהם אצלי, על הדגש, לדין תורה ממש!

ה-קאפו"ן בא בשעה היודה והוא חור על טעונו: הוא הסתכם כדי להציג יהודי גדול בתורה, אני עושה זאת. להציג נפש מישראל כדי לוכות עלי ידי זה בחיל בעולם הבא — אמר... אלטם מאחר והרב היה מתבודד מאכילת טרפ ולבך, הוא בעצמו מוחזר למפרט על כל סיכוי להישאר בחיים — כי אז אין רוץ לחסתך לעמונן!

ומה השיב לו הרב הראש, שהתייבב לדין תורה? דבריו הרב היו קדושים בתכלית: אכן הוא מסתכם כלל, בראותו נשפרה בהרבה עצם ואוכל הכלש מספיק לו בהחלה. יש לו מספיק לחם, מעט חיizi קילו ליום — והוא מדריש בסובב, וכן אין כל סיבה שאיכל טרפ. לא שביק איש הימרא ואכליל איסורא" — אמר הרב.

— נמצאת — מרגש הרב אהרוןסון — במצב מביך. לאו מוזע. לבסוף, אחרי שידולים רבים ושיחות ופדרות, הן עם ה-קאפו"ן והן עם הרב בנספר — האלחתי להוציא מספיק של הרב הראש בנטחה פורשת, שאם מצב בריאותו יירע —

והיה לו צורך בראותו בכך. הוא מקבל על עצמו לאכול גם מן המрак של טריפות. ואילו את ה-קאפו"ן אומו הצלחתי לשכנע, כי יסתפק בהבטחה זו. לו, ל-קאפו"ן כי למשעה אתה מציל שלוש נפשות: הרוב עם שני בנייה, כי הם הנגנים העקרוניים, הם אוכלים את המрак הטרפ, וגם בהצלת החיים יש לך חלק.

זה لكم לי די הרבה ומן, עד שהצלחתי "לשבר" את ה-קאפו"ן ולהסכים להשאיו ב-קומאנדו"ן שלו את הרוב של וויטניץקה, ממש עד לחיסול מתחנה אושבץ. אז, לדאבותי הגודלו, החטוט הרוב הראש ביום השני של "מצעדת-המות", המפרוסס מאושבץ, שארנו הרשעים הגורמים בחודש ינואר 1945, כאשר הגיעו ה-גנבה האגדית כבשוו את אדמת פולין.

הרוב עזין הנפש, שלא הוזל במשמעותו כהה בתנאים כל כך מחרידם, התמסט ונפל, אף שבmeshד כל הומן במחחה בינהו אושבץ הצליח להחיק מעמד. מבלי לטפס משלו מן המטבח של טריפות, אַפְּעִילֶת שבלם וום וום הגיעו לו מנתן מזינות מטבחה הסס". לאחר השחרור — מוסך הרוב אהרוןסון — חקרתי וודrsthi בגורלם של השכנים של' במחנה בונאי אושבץ. על אורות ה-קאפו"ן היה מלבדו יונץ' לא השגת שום ידיעת, אולם בזאת דעת שני בניו של הרב הראש נשארו בחיות בוכחות של ה-קאפו"ן והם מתגוררים כיום בארכות הברית.

המניגות הנאכיות קיונה, כמובן, את חוד מלחתה כנגד היהדות הנאמנה, מושום שראותה בה את מצודת-הרות של העם היהודי כולם. בחותם לשיטותם הם אספו ספרות חסידות לצרכי מחקר — וו דוגמה מסוימת של אגדות חסידות בשפה הגומנית, אשר נשתרם בספריה המוחודה של המכון הממלכתי לתולדות גנטוניה החדשת".

שנה תש"ב, במחנה פרצת מגפתן דינגונרייה, אינשים מטור במחנות. גם אני היתי בין החולים ואני זכר את ר' פישל המזרצ'ין בין החולים ומכניס לחוך לוועו של כל אחד קצת יי"ש?

החברר, שחצילה לקלב מאחד הגורדי מנים קצת מוכר ו/or פישל שטה ידען גדורל לעשיית יי"ש, רק את הסוכר והרטות אונטו על הקידושים שבחרדר הביבסה — והא לך יי"ש מן המובורן. פעם העלילה ראש צוותה-השמריה (ווערדישען) האוקראיני כי "הכובס" אונטו עבד בשכבה. התפקיד הנרמוני, אונטו אונטו עבד בשכבה. התפקיד הנרמוני, החוץ גדורות, רק אל הדריד-הביבסה, ומה רואות עניינו? ר' פישל ווערו רכינומות מעל גיגיות מלואו כביסים מלולובות, יידיהם טבלות בתקון גניר גוית בtan היהת חמיסת של כלות. אך גם המשך הנאכיז לא הבין כי את יידיהם הנכינס ר' פישל ווערו רק ביה הנגע כשהוא נבסם לשס...

שאלת הגומני: מה אינם כביסים את הלבנים ומוחוקים את הדידים בתוך הגיגות? השיב ר' פישל, כי ו/or כי און את כביסת הגומניים — — — נקי את כביסת הגומניים, ר' פישל והגיגות? השיב ר' פישל, באם הכביסה המשך הנאכיז נקייה במייחד! — החלית המשך הנאכיז, ואונטן למורת התה ברער, שהכביסה הווא הצלחה כי מיחוד — — —

ה ערחה:
עס פרטום דרשימה זו אונט מתחכו ניס למלואו את בקשתו בנוו של ר' פישל היריך, אשר במחבת אל מען רכת בעיה יעקב"ן הביעה את משא אלה לשותון בייתו פירוט מל עליות הנבורה של אביה הקדוש.

ר' פישל "הכובס" במחנה-העינויים

בת תוצאתה, פרוין עבודה שהפיטה ובכן, הדבר אשר בוכחו קנה את אפילו את הנברננס. לעומת זאת שבת לא עברו במפעל. אמונן כן, כל הווינס הופיטו לעזרה, היטיבו על שרופרי העברורה, תנינו על ידים נעל בלחית-טוגרט, ולעת צרה, כאשר איז'ו וזה גרכויי-האטער, מושום. שאינטם כשירים לעזבזה, הגה ר' פישל רעיזן מקורי שעיה פושט בע' תכלית: מאחר והגרננס לאו מאיון נזקים לנעליךש, בכמויות עצומות בשלבי חילילתם בחזית המורהות, שדרבו בשילג עמוק — הוא ר' פישל הועל להזעיק את כל המפעל, כאשר הצעה לאו גודל כל מנגנון מפעעל נעל מנגנון. פעם הפ' התקרבה איזו דמות חזורה, פעם הפ' תיע אונט השלונאקס" — היה זה גורמי רעש ערומי מואוד, שהיית מפונה על המשק האורחי של המהנה. והוא אונט הופתע כאער' גבנס למפעעל ווא אונט הופתע כאער' גבנס למפעעל על כל הוקנים ישבו ועבער" במרץ. ודומות מופלאה היה ר' פישל, שהפ' בעיה את חותמה גם במחנה-השואניין גן, האוצרים העריכו את "הכובס", את ר' פישל הענינו לו זכירות מיר הדות, בגין: מנת-טראק טטטבש של הפעולים הלא-יהודים. חזות המהן חדת לחובש כובע על ראשו (ובשביל ר' פישל היהת מפונה על החנות ב-ראט), קליש ובקו-מינקה — והיא נתקבלה על-ידי המתגונן. ר' פישל נישב ב-מרץ רב, לאונן מפעעל-ענק בין כתלי בית-ההונט של קומונקה — שהוחרים על-ידי הגומניים צוד בראשית המלחמה מה — ולאחר מסטר ימיט של הדריכת גמרצת, הפאס קלילית גלילית גלילית. ר' פישל, שהפ' לומז-הציל ר' פישל, שהיתה המ' נצל הילר זה כדי להתרוץ' במחנה, והוון הוקנים, ולא רק את חזות המהן. גם את כבודה של הא-שבת מלכתח' הא-ציל ר' פישל, הא-כיד'?

אונט, הגומניים גרוו על היהודים, כי יעבדו בשכבה. ואונט ר' פישל יעד כי צד להתחטט וגלערער" על הגומניים. משך השבעה השתדל ר' פישל וככל עובי המפעעל להוציא מתחת ידים הר' זה עשו לישות בכל מקצוע שנדרש. גזקמת לפטח טב? — היה ר' פישל המעליה שביבה. הצרפת לרפ' את הספה שלך שהחדרקה? — הר' הו רפ' סוב ג' אל-אלף". ואולי זוקק את למוגאי שיתקן את מכונת-ההפריה שלך שתתקלה? — איזידרבר, ר'

במחנה-ההונט "שואניינגן" (ליד פון) לא היה לנו שמות — לא שם משפחה ולא שם פרטני, אך ורק "טספורים" הינו אצל הגומניים. מספר 863 (זהה היה המספר של) יתיבב בMargshaimfeld לשם קבלת עשרים וחמש מלוקות;

אבל מי יתרשם בשל זה? איזו דרי' גה של חשיבות יכולנו ליחס לשלי' לת-שמותינו, כאשר נשלה מתנו הר' כל, כאשר אבדנו את משפחותינו את כל קירינוו!

ומ-בינינו לבירעטנו לא ידענו

לקראם בשמות המשפחה אלא בינו

אחד את השני, על-פרידוב, לפי

מקום המוצא: זה ווילנאי, לודזאי,

שידאדי, בלשאקי וכדומה; או לפי

שם התעסוקה במחנה: "סאנטמאר",

ה-לעב", הא-ומפה" וכדומה.

גם את ר' פישל שלויניגר מקורי-

מיינקה, כולם הכרו לפי עיסוקו ב-

חונן — "הכובס" כי הוא גחנה ב-

הור כובס של המהנה. ברם, אני היר' כרתי אוחו לפ' שמה. משומש שעיה ב-

ער-טולדיות ווילן, בנו של ר' חייס'

ולפי שלזוניגר, מנכדי ויקרי הקה' לה, דמות פטורי-אקלטיה. והסיד

קיצאקי ווינק.

דמות מופלאה היה ר' פישל, יהודוי

עמי פשוו, אשר "החסות" אצלו

הירח ממשעה — שלימות שלימות-

בדורור ובפשתה. כמו יתר בונימש-

פתחה נתברך ר' פישל בכרון ווינ-

עה לעשות בכל מקצוע שנדרש.

זוקמת לפטח טב? — היה ר' פישל

המעלה שביבה. הצרפת לרפ' את

ספה שלך שהחדרקה? — הר' הו

רפ' סוב ג' אל-אלף". ואולי זוקק את

למוגאי שיתקן את מכונת-ההפריה

שלך שתתקלה? — איזידרבר, ר'